

PSYKOLOGILIITON KANNANOTTO: SUOSTUMUKSEN PUUTE NOSTETTAVA RAISKAUKSEN MÄÄRITELMÄN KESKIÖÖN

1.2.2019

Suomen seksuaalirikoslainsäädännössä raiskaustuomio edellyttää seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rikkomisen lisäksi väkivallan käyttöä tai sillä uhkaamista, jollei uhri ole huumattuna, unessa tai muuten toimintakyvyttömässä tilassa. Tutkimuksissa on kuitenkin todettu, että merkittävä osuus raiskauksen uhreista kokevat raiskaustilanteessa lamaanuvansa, jonka seurauksena sekä verbaalinen että fyysinen vastustaminen on mahdotonta (Bucher ja Manasse, 2011; Fusé ym. 2007; Galliano ym. 1993; Gidycz ym. 2008; Möller ym. 2017). Tätä kutsutaan myös kataleptiseksi jäätymisreaktioksi. Uhan lähestyessä tällainen lamaantuminen on tavallinen suojausreaktio (Sagliano ym. 2014), kun tilanne muodostuu riittävän pelottavaksi (Schmidt ym. 2008).

Suostumus 2018-kampanja pyrki muuttamaan seksuaalirikoslainsäädäntöä siten, että raiskauksen keskeiseksi määritelmäksi on nostettu suostumuksen puute. Suostumuksella tarkoitetaan vapaaehtoisuuteen pohjautuvaa yhteisymmärrystä tai sopimusta seksuaaliseen tekoon tai yhdyntään osallistumisesta. Suostumuksen puutteen nostaminen raiskauksen määritelmän keskiöön tarkoittaisi sitä, että kaikissa tapauksissa, joissa uhri ei ole pystynyt antamaan suostumustaan tekoon, on kyseessä raiskaus. Näin ollen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukset ovat rangaistavia tekoja sinällään, eivät vain pahoinpitelyn tai sen uhan yhteydessä.

Jos tekijä ei ole selvittänyt suostumusta tai tekijä on suhtautunut piittaamattomasti ilmeiseen epäselvyyteen suostumuksen suhteen, tai kun tekijällä on syytä epäillä, että teon kohde osallistuu sukupuoliyhteyteen ilman suostumusta, on lakiehdotuksen mukaan kyse törkeästä piittaamattomuudesta, joka olisi myös raiskauksena rangaistava teko. Tämä momentti selkeyttäisi lakia sen suhteen, että vastuu suostumuksen selvittämisestä on yksiselitteisesti tekijällä. Törkeän piittaamattomuuden momentti on jo voimassa esimerkiksi Irlannissa ja Norjassa.

Lakimuutos vastaisi lainsäädäntöä, joka tällä hetkellä on käytössä mm. Belgiassa, Kyproksella, Irlannissa, Luxemburgissa, Isonsa-Britanniassa, Saksassa, Islannissa ja Ruotsissa. Myös YK:n naisten oikeuksien sopimusta valvovan CEDAW-komitean mukaan Suomen tulisi poistaa laista vaatimukset, joiden mukaan loukkaava seksuaalinen teko tehdään voimaa käyttämällä tai sillä uhkaamalla, ja se kehottaa määrittelemään loukkaavan seksuaalisen teon uhrin suostumuksen mukaan. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien, Kansainvälinen rikostuomioistuimien ja Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta ovat myös painottaneet suostumuksen puuttumista raiskauksen kriminalisoinnin peruselementtinä.

Tutkimusten mukaan merkittävä osuus raiskauksen uhreista kokee raiskaustilanteessa lamaanuvansa, jolloin sekä verbaalinen että fyysinen vastustaminen on mahdotonta. Nykylainsäädännön mukaan alistuminen, lamaantuminen tai strateginen passiivisuus voidaan

tulkita suostumukseksi, jolloin loukkaukset seksuaalista itsemääräämisoikeutta vastaan voivat jäädä tuomitsematta, ja uhrin oikeusturva toteutumatta.

Edellä mainituin perustein Suomen Psykologiliitto ry tukee Suostumus2018-kampanjaa Suomen seksuaalirikoslainsäädännön muuttamiseksi raiskauksen määrittelyn suhteen.

Annarilla Ahtola
Puheenjohtaja
Suomen Psykologiliitto ry
annarilla.ahtola@psyli.fi
p. 040 687 7677

Ferdinand Garoff
Psykologiliiton kriisi- ja traumapsykologian
ammattillisen työryhmän jäsen
ferdinand.garoff@gmail.com
p. 040 845 4456

Viitteet

Bucher, J., & Manasse, M. (2011). When screams are not released: A study of communication and consent in acquaintance rape situations. *Women & Criminal Justice*, 21, 123–140.

Fusé, T., Forsyth, J. P., Marx, B. P., Gallup, G. G., & Weaver, S. (2007). Factor structure of the Tonic Immobility Scale in female survivors of sexual assault: An exploratory and confirmatory factor analysis. *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 265–283.

Galliano, G., Noble, L. M., Puechl, C., & Travis, L. A. (1993). Victim reactions during rape/sexual assault: A preliminary study of the immobility response and its correlates. *Journal of Interpersonal Violence*, 8, 109–114.

Gidycz, C. A., Van Wynsberghe, A., & Edwards, K. M. (2008). Prediction of women's utilization of resistance strategies in a sexual assault situation: A prospective study. *Journal of Interpersonal Violence*, 23, 571–588.

Möller, A., Söndergaard, H. P., & Helström, L. (2017). Tonic immobility during sexual assault - a common reaction predicting post-traumatic stress disorder and severe depression. *Acta Obstetrica et Gynecologica Scandinavica*, 96(8), 932–938.

Sagliano, L., Cappuccio, A., Trojano, L., & Conson, M. (2014). Approaching threats elicit a freeze-like response in humans. *Neuroscience Letters*, 561, 35–40.

Schmidt, N. B., Richey, J. A., Zvolensky, M. J., & Maner, J. K. (2008). Exploring human freeze responses to a threat stressor. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 39(3), 292–304.